

оцінюватися з використанням наявних видів і методів аналізу, комплексу різноманітних показників. Це дозволить:

- критично оточити фінансові результати діяльності підприємства і його фінансовий стан як у статичній за аналізований період, так і в динаміці за ряд періодів;
- знайти шляхи більш ефективного використання фінансових ресурсів, раціонального їх розміщення.

Метою аналізу фінансового стану підприємства є отримання ключових параметрів, що дають об'єктивну й всебічну оцінку фінансового стану підприємства, і визначення на цій основі конкретних шляхів поліпшення організації підприємства.

Основні завдання аналізу фінансового стану підприємства [6]:

- 1) аналіз ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- 2) аналіз стану і динаміки ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- 3) аналіз рентабельності підприємства та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- 4) аналіз стану підприємства на фінансовому ринку;
- 5) пошук резервів підвищення рентабельності виробництва.

Щоб фінансовий стан підприємства був на належному рівні, фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів тощо.

Джерела та література:

1. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово – господарської діяльності підприємств. – К.: Кондор. 2007, – 180 с.
2. Головка В. І., Мінченко В. А., Шарманська В. М. Фінансово – економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека. – К. : 2006, – 446 с.
3. Карпенко Г. В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства. // Економіка держави. – К. 2010, №1, - 61-62 с.
4. Обущак Т. А. Сутність фінансового стану підприємства. // Актуальні проблеми економіки. – К. 2009, №9, – 92-100 с.
5. Салига С. Я. Фінансовий аналіз. – К. : Центр навчальної літератури. 2006, – 210 с.
6. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз. – К. : Кондор. 2009, – 194с.
7. Шморган Н. П., Головка В. І. Фінансовий аналіз. – К. : Центр навчальної літератури. 2006, – 528 с.

Зінковська Я.В.

УДК 336.713

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

***Анотація.** У статті дано визначення поняття «управління капіталом банку». Розглянуто механізм управління капіталом банку та його складові. Проведено аналіз вартості, структури та достатності власного капіталу ПАТ КБ «ПриватБанк». Визначено ефективність управління капіталом з використанням нормативів НБУ. Представлені основні принципи та напрямки ефективного управління капіталом банку на прикладі ПАТ КБ «ПриватБанк».*

***Ключові слова:** капітал банку, управління капіталом банку, економічні нормативи діяльності банків, показники ефективності управління капіталом.*

***Анотация.** В статье дано определение понятия «управление капиталом банка». Рассмотрен механизм управления капиталом банка и его составляющие. Проведен анализ стоимости, структуры и достаточности собственного капитала ПАО КБ «ПриватБанк». Определена эффективность управления капиталом с использованием нормативов НБУ. Представлены основные принципы и направления эффективного управления капиталом банка на примере ПАО КБ «ПриватБанк».*

***Ключевые слова:** капитал банка, управление капиталом банка, экономические нормативы достаточности капитала банка, показатели эффективности управления капиталом.*

***Summary.** The article provides a definitions of such notion as management of the bank's capital. It considers a management mechanism by the bank's capital and it's constituents: subjects of management mechanism of the bank's capital, object of management mechanism of the bank's capital and management process of the bank's capital, that embraces such elements as management methods and management instruments. Management process by the bank's capital on macroeconomic and microeconomic levels has been considered. PJSC CB "PrivatBank" was acknowledged as the leading bank in Ukraine at all criteria. That is why the analysis of cost and sufficientness on an example of the capital of PJSC CB "PrivatBank" have been performed. The analysis on the methodology of corresponding organs that conduct a bank supervision and conduct control in the field of bank activity, namely on the norms of National Bank of Ukraine, and also questions of estimation of structure and dynamics of capital of PJSC CB "PrivatBank" for 2010-2012 have been performed. Basic principles and direction of effective management the capital of bank on the example of PJSC CB "PrivatBank" have been indicated in the article.*

***Keywords:** bank's capital, management by the capital of bank, economic norms of sufficientness of capital of bank, indexes of management efficiency by a capital.*

Постановка проблеми.

В системі головних економічних цінностей банків і банківської системи в цілому, які визначають потенціал і темпи їхнього ефективного економічного розвитку, важлива роль належить капіталу. Капітал банку становить фінансову основу його діяльності та є джерелом ресурсів. Банки працюють з позиковими коштами, тому саме капітал банку покликаний підтримувати довіру клієнтів до банку. Можливість залучення банком додаткових коштів залежить від ефективності управління формуванням його власного капіталу. У зв'язку з цим, в сучасних умовах розвитку економіки актуальною є проблема створення такої системи управління формуванням власного капіталу банку, яка забезпечувала б сталий розвиток банківської діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій з данної теми.

Проблемі управління капіталом комерційного банку приділено чимало уваги серед зарубіжних і вітчизняних економістів та фахівців у галузі банківської справи, серед яких М. Д. Алексеєнко, І. О. Бланк, А. А. Пересада, Т. О. Раєвська, Л. О. Примостка, М. І. Савлук, А. Маршалл, Д. Базилевич, П. Роуз, П. Е. Семюельсон і т.д. В економічній літературі є багато визначень поняття «банківський капітал», що характеризують ті чи інші його аспекти, а саме вони були розглянуті у таких економічних енциклопедіях, як «Енциклопедія банківської справи України» під редакцією В.С. Стельмаха та «Економічна енциклопедія» під редакцією Л. І. Абалкіна, а також у Великому економічному словнику за редакцією А. Азріліяна. Основи управління капіталом у банківській діяльності, а також методи забезпечення оптимального рівня прибутковості та ризику в банку були висвітлені в працях таких вчених як Л. О. Примостка, О. Кириченко, Н.В.Тарасевич, Н. В. Кошеля.

Проте, не зважаючи на досить широкий спектр досліджень, слід зауважити, що всі вони направлені на розкриття теоретичних і загальних основ управління капіталом. Однак питання потребує конкретного вирішення, особливо в умовах нестабільної української економіки.

Метою дослідження є виявлення сутності капіталу банку, визначення напрямів та інструментів управління капіталом банку і оцінки ефективності управління капіталом банку на прикладі ПАТ «ПриватБанк».

Постановка завдань. Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити механізм управління капіталом банку та визначити найбільш перспективні методи управління капіталом у сучасних умовах;
- провести оцінку стану і динаміки капіталу на прикладі ПАТ «ПриватБанк»;
- дослідити шляхи вдосконалення організації управління капіталом банку, які спрямовані на підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В сучасних умовах розвитку економіки актуальною є проблема підтримки високого рівня ліквідності та стійкості банківських установ і з цією метою доцільною стає оцінка рівня адекватності банківського капіталу та його здатності запобігати ризикам, що в свою чергу вимагає вибору оптимального управління капіталом банку.

Згідно Закону України «Про банки та банківську діяльність» капітал банку це власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань [1].

Управління капіталом це діяльність, пов'язана із залученням грошових коштів вкладників та інших кредиторів, визначенням розміру і відповідної структури джерел грошових коштів у тісному зв'язку з їх розміщенням.

Існує два рівні управління ресурсами комерційного банку:

- державний рівень (управління здійснюється через НБУ з використанням різних фінансових інструментів);
- рівень комерційного банку (виконання вимог НБУ щодо нормативів).

Механізм управління капіталом банків може бути визначено, як сукупність методів, інструментів управління та регулятивних правил, що застосовуються суб'єктами у процесі управління і спрямовуються на забезпечення капіталізації банку в цілому. Для чіткого розподілу функціональних обов'язків суб'єктів управління і методів управління капіталом банків необхідно виділити в механізмі управління капіталом банків відповідні блоки та елементи. Кожний блок цього механізму складається з певних елементів, які, у свою чергу, йому підпорядковані та визначають зміст того чи іншого блоку.

Складовими блоками механізму управління капіталом банку є такі:

- 1) суб'єкти механізму управління капіталом банків;
- 2) об'єкт механізму управління;
- 3) процес управління капіталом банків, що охоплює такі елементи як методи управління та інструменти управління

Перший блок механізму охоплює суб'єктів управління, якими є відповідальні особи чи групи осіб, органи банківського регулювання, які уповноважені приймати управлінські рішення та вживати відповідні заходи щодо здійснення регулювання, контролю за всіма стадіями процесу управління капіталом банків. Суб'єкти управління мають відповідати за ефективність і безперервність функціонування механізму управління капіталом банків. Від компетентності управлінців, якості менеджменту залежатиме рівень капіталізації банку.

Другий блок механізму охоплює об'єкт управління, яким є капітал банку, достатність якого обумовлюється через такі фактори: якість активів; якість управління; надходження коштів та їх збереження;

диверсифікація ризику; власність; організація та контроль операцій; рівень чутливості банку до ризиків і якість управління ними; стратегічне планування [2, с. 184 – 189].

Третій блок механізму представлений процесом управління капіталом банків, котрий має місце та специфічні особливості як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівнях. Процес управління передбачає застосування певних методів в управлінні капіталом банку (рис. 1).

Рис. 1. Методи управління капіталом банку на макроекономічному та мікроекономічному рівні.
Джерело: складено автором на підставі джерела [3]

Процес управління розпочинається виробленням стратегії та планування, які є основою стабільної діяльності банку для мобілізації капіталу в умовах швидкоплинної ситуації на фінансовому ринку. Це пошук балансу між силами банку і зовнішнім середовищем. Можливості стратегічного планування значно пом'якшують ризики, сприяють успішному розвитку банківського бізнесу.

У системі аналізу власного капіталу банківської установи необхідно значну увагу приділяти питанням оцінки його вартості та достатності за методикою, встановленою відповідними органами, які проводять банківський нагляд та ведуть контроль у сфері банківської діяльності, а також питанням оцінки його структури та динаміки.

Оскільки ПАТ КБ «ПриватБанк» очолює десятку найсильніших банків України доцільним буде проаналізувати ефективність управління капіталом на його прикладі. У першу чергу розглянемо структуру та динаміку пасиву балансу ПАТ КБ «ПриватБанк», що відображає джерела коштів банку, які і визначають умови, форми та напрями використання банківського капіталу (табл. 1).

Таблиця 1. Структура та динаміка пасивів ПАТ КБ «ПриватБанк» за 2010-2012 рр.

Найменування статті	2010 рік		2011 рік		Темп зросту, %	2012 рік		Темп приросту, %
	млн. грн.	Питома вага, %	тис. грн.	Питома вага, %		тис. грн.	Питома вага, %	
Власний капітал	11879	10,5	16746	11,5	40,9	18300	10,6	9,3
Зобов'язання	101557	89,5	128371	88,5	26,4	154127	89,4	20,1
Усього пасивів	113437	100	145118	100	27,9	172428	100	18,8

Джерело: складено автором за даними балансів за 2010, 2011 та 2012 роки [4]

За своїм походженням пасиви не однорідні і складаються з власного капіталу та зобов'язань банку перед вкладниками та кредиторами. Частка власного капіталу комерційного банку у сукупних ресурсах невелика, що зумовлено специфікою банківської діяльності, у той же час власний капітал банку займає важливе місце в системі показників, що характеризують фінансовий стан банку. Таким чином, в основному активи банку фінансувалися за рахунок залучених та позичених коштів.

Розглянемо структуру власного капіталу ПАТ КБ «ПриватБанк» та динаміку його складових (табл. 2)

Таблиця 2. Структура та динаміка власного капіталу ПАТ КБ «ПриватБанк» за 2010-2012 рр.

Найменування статті	2010 рік		2011 рік		Темп зросту, %	2012 рік		Темп зросту, %
	млн. грн.	Питома вага, %	млн. грн.	Питома вага, %		млн. грн.	Питома вага, %	
Статутний капітал	8860	74,58	13564	80,99	53,10	14917	81,51	9,97
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1499	12,63	1572	9,39	4,82	1571	8,59	-0,06
Резервні та інші фонди банку	1519	12,79	1609	9,62	5,92	1812	9,90	12,57
Усього власного капіталу	11879	100	16746	100	40,97	18300	100	9,28

Джерело: складено автором за даними балансів за 2010, 2011 та 2012 років [4]

Динаміка власного капіталу та його складових має тенденцію зростання. Найбільшу питому вагу протягом аналізованого періоду 2010-2012 рр. в структурі власного капіталу становить статутний капітал.

Щодо аспектів контролю управління капіталом, то вони визначені Інструкцією НБУ “Про порядок регулювання діяльності банків в Україні”. Встановлені НБУ нормативи відповідають вимогам Базельської умови. До них відносять нормативи капіталу. Норматив мінімального розміру регулятивного капіталу банку (Н1) регулює абсолютну величину капітальної бази, тим не менше він не може вважатися достатнім, оскільки не враховує співвідношення капіталу й активів банку, а також рівня ризикованості активних операцій банку. Для регулювання цього аспекту банківської діяльності НБУ встановлено норматив адекватності регулятивного капіталу (платоспроможності) банку – Н2 і норматив адекватності основного капіталу – Н3.

Важливим показником, який характеризує капітал банку є мультиплікатор капіталу. Він відображає фінансовий важіль або політику в галузі фінансування: вибір джерел формування банківського капіталу (боргові зобов'язання чи акціонерний капітал). Мультиплікатор (М) капіталу обчислюється як відношення суми загальних активів до власного капіталу банку. Оптимальне значення показника складає 8-16 разів. Якщо М більше 16, то може виникнути ситуація, коли база капіталу буде дуже мала і його можливості щодо подальшого залучення коштів будуть вичерпані, оскільки виникає ризик збалансованої ліквідності з потенційним переходом до неплатоспроможності. Якщо М менше 8, то банк не повністю використовує свої можливості, отримує менший дохід, оскільки частка дохідних активів зменшується. Темп зниження мультиплікатора капіталу підтверджує низьку активність на фінансовому ринку, а також недостатню експансію його діяльності.

Головною метою діяльності банку є отримання прибутку, тому важливе значення має визначення ефективності використання капіталу. Ефективність використання власного капіталу ROE характеризує коефіцієнт його рентабельності і дорівнює співвідношенню чистого прибутку і власного капіталу помножене на 100% і має бути більше ніж 5%.

Для оцінювання достатності власного капіталу банку використовувався коефіцієнт співвідношення власного капіталу та залучених коштів К1. Зростання цього показника в динаміці свідчить про підсилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про деяке зниження фінансової стійкості, і навпаки. Залежність банку від його засновників (акціонерів, учасників) характеризує наступний коефіцієнт К2, який є відношенням статутного капіталу та власного капіталу. Визначити ефективність використання коштів власників та доцільність їх вкладання до банку можна за допомогою коефіцієнта рентабельності статутного капіталу К3, який є відношенням чистого прибутку банку та статутного капіталу [5, с.53-58].

На основі вище наведених методів розглянемо ефективність управління капіталом на прикладі ПАТ «ПриватБанк» (табл. 3).

Таблиця 3. Показники ефективності управління капіталом ПАТ «ПриватБанк» за 2010-2012 р.р.

Показники	2010	2011	2012	Норматив
Регулятивний капітал – Н1 (млн.грн.)	11562	15618	16401	10млн.евро
Достатність регулятивного капіталу – Н2, (%)	11,18	11,72	10,91	>10%
Співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів - Н3, (%)	9,43	10,21	9,15	>9%
Мультиплікатор - М	9,55	8,67	9,42	>8, <16
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу - ROE, (%)	11,53	8,51	8,38	>5%
Коефіцієнт співвідношення власного капіталу та залучених коштів – К1, (%)	11,70	13,05	11,87	X
Коефіцієнт залежності банку від його засновників – К2	0,78	0,80	0,81	X
Коефіцієнта рентабельності статутного капіталу – К3, (%)	16,46	10,53	10,29	X

Джерело: розраховано автором на основі даних балансу та звіту про фінансові результати ПАТ КБ «ПриватБанк» за 2010-2012 р.р.[4]

Регулятивний капітал протягом аналізованого періоду збільшується. Норматив адекватності регулятивного капіталу Н2 відповідає нормативному значенню. Даний факт характеризує діяльність банку, як захищену капіталом від ризику. Тобто ризикові активи в належній мірі захищені високим рівнем власного капіталу. Норматив адекватності основного капіталу Н3 протягом усього періоду вище встановленого нормативу більше 9%. Даний факт характеризує високу можливість банку захистити кредиторів і вкладників від непередбачуваних збитків, які може зазнати банк у процесі своєї діяльності залежно від розміру різноманітних ризиків. Проте нормативи Н2 та Н3 мають тенденцію зростання в період 2010-2011рр., та тенденцію спаду в період 2011-2012рр., що свідчить про те, що ліквідність знаходиться в межах норми, але має тенденцію до спаду. Мультиплікатор капіталу більше 8, отже банк повністю використовує свої можливості, отримує достатній дохід та має активність на фінансовому ринку. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу знаходиться в межах норми протягом всього аналізованого періоду, проте має тенденцію спаду. Коефіцієнт співвідношення власного капіталу та залучених коштів К1 протягом 2010-2011 рр. мав тенденцію зростання, що свідчить про деяке підсилення залежності від зовнішніх інвесторів і кредиторів, у 2011-2012рр. показник коефіцієнту зменшився. Коефіцієнт відношення статутного капіталу та власного капіталу К2 змінюється від 0,78 до 0,81, що свідчить про те що найбільшу

питому вагу в структурі власного капіталу має статутний капітал. Коефіцієнт рентабельності статутного капіталу КЗ 16,46%, 10,53%, 10,29%, що свідчить про досить ефективне використання коштів власників та доцільність їх вкладання до банку. Всі показники ефективності управління капіталом ПАТ «ПриватБанк» знаходяться в межах норми, отже ефективність управління капіталом ПАТ КБ «ПриватБанк» за аналізований період є достатньою

Висновки.

За результатами дослідження структури, динаміки та ефективності використання капіталу ПАТ КБ «ПриватБанк» встановлено, що ПАТ КБ «ПриватБанк» є фінансово стійким і стабільним. Всі важливі показники знаходяться в нормативних межах, банк працює рентабельно, без збитків. Нормативи банком виконані і знаходяться вище мінімальних, встановлених НБУ. Відповідно до цього можна зробити висновок, що управління ПАТ КБ «ПриватБанк» є ефективним. Отже основними принципами управління капіталом банку є: інтегрованість із загальною системою управління банку, комплексний підхід до прийняття рішень з управління капіталом банку, забезпечення стратегічного розвитку банку, забезпечення максимізації прибутку акціонерів, гнучкість та оперативність управління.

Основними напрямками ефективного управління капіталом банку є:

- забезпечення максимальної прибутковості банківського капіталу при передбаченому рівні фінансового ризику;
- оптимізація джерел формування капіталу;
- мінімізація ризиків при використанні і розміщенні капіталу;
- забезпечення виконання вимог наглядових органів і рейтингових агентств.

Збільшення власного капіталу банку та залучення іноземного капіталу це провідний напрямок досягнення подальшої інтеграції вітчизняних банківських установ у світову банківську систему з метою залучення міжнародного капіталу для розвитку вітчизняної економіки.

Джерела та література:

1. Закон України «Про банки та банківську діяльність» № 2121-III від 07.12.2000 [Електронний ресурс]: за станом на 16.10.2012 / Верховна Рада України – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>
2. Фостяк В. В. Особливості побудови механізму управління капіталом банків / В. В. Фостяк // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 2. – С. 184 – 189.
3. Квасницька Р. С., Бугас Т. В. Банківський капітал та механізм управління ним [Електронний ресурс] / Квасницька Р. С., Бугас Т.В./ Режим доступу : http://www.confcontact.com/2012_03_15/ek2_kvashnicka.php
4. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт НБУ // Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807
5. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович, І. М. Парасій-Вергуненко В. М. Кочетков та ін.; За ред. А. М. Герасимовича. – К. : КНЕУ, 2010. – 599 с.

Зубкова В.И., Мироненко А.С.

УДК 657.421.1

ВЛИЯНИЕ ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ НА ФИНАНСОВУЮ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ

***Аннотация.** В статье раскрыта экономическая сущность дебиторской задолженности как фактора, который оказывает влияние на финансовую устойчивость предприятия. Рассмотрены и охарактеризованы этапы управления задолженностью, проанализированы основные финансово-экономические показатели, характеризующие деятельность малых предприятий Украины. Раскрыта необходимость проведения на предприятиях политики управления дебиторской задолженностью. Рассмотрены основные причины и последствия задолженности и определены мероприятия по процессу управления дебиторской задолженностью.*

***Ключевые слова:** дебиторская задолженность, управление дебиторской задолженностью, платежный кризис, устойчивость, платежеспособность.*

***Анотация.** У статті розкрито економічну сутність дебіторської заборгованості як фактора, що справляє вплив на фінансову стійкість підприємства. Розглянуто та охарактеризовано етапи управління заборгованістю, проаналізовано основні фінансово-економічні показники, що характеризують діяльність малих підприємств України. Розкрито необхідність проведення на підприємствах політики управління дебіторською заборгованістю. Розглянуто основні причини і наслідки заборгованості та визначено заходи процесу управління дебіторською заборгованістю.*

***Ключові слова:** дебіторська заборгованість, управління дебіторською заборгованістю, платіжна криза, стійкість, платоспроможність.*

***Summary.** The article reveals economic matter of the accounts receivable e as a factor that affects the financial sustainability of an enterprise. Stages of debts management have been examined and described, main financial and economic indicators that define activities of small enterprises of Ukraine, have been analyzed. The article reveals the necessity of implementation of the politics of an accounts recievable management on the enterprises. It examines the main causes and effects of debts and specifies the measures of their management. Three types of credit politics of enterprise are considered in relation to the customers of products: conservative, moderate and aggressive. Worked out ways of effective management an account receivable of enterprises, taking into account*